

Posudek na bakalářskou práci

Název: Taky se bitkujem. Kulturní modely násilí z pohledu romských dívek

Autorka: Zuzana Trachtová

Katedra středoevropských studií, Seminář romistiky, Filosofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, Praha 2016.

Předkládaná bakalářská práce se zabývá otázkou kulturních modelů, které se váží na fyzické násilí u dívek, resp. romských dívek z Prahy. Autorka vychází z vlastního dlouhodobějšího výzkumu násilí u romských teenagerů. Navazuje na svoji předchozí závěrečnou práci, která se týkala kulturních modelů násilí v rámci vybrané vrstevnické skupiny. V této práci se ale autorka věnovala jinému tématu, úzce se zaměřila na kulturní modely spojené s násilím dívek.

Zvolená výzkumná otázka a její řešení byla podpořena rešerší odborné literatury. Autorka nejen, že vytvořila smysluplný rámec pro své úvahy, ale také vedla s odbornou literaturou dialog v rámci vlastní analýzy a interpretace dat. Soupis literatury pokládám v kontextu bakalářské práce za poměrně obsáhlý, a zároveň svědčí o soustavném zájmu badatelky o dané téma.

Za ocenění stojí také výzkum, který studentka realizovala. Jednak se nespokojila s daty, která vytvořila v rámci výše zmiňované závěrečné práce, ale provedla další rozhovory a pozorování. Její cit pro data a schopnost vytvořit je je významná. Téma násilí nepatří k běžným konverzačním tématům, je nebanální a zároveň vyžaduje důvěru mezi badatelem a informátorem. Toto autorka skvěle zvládla. V kontextu současných společenských věd také dokázala vhodně svoji pozici ve výzkumu reflektovat.

Vlastní analýza dat sklízí plody úspěšného výzkumu. Autorka výklad strukturuje podle interpretace kulturních modelů násilí ve vrstevnické skupině romských teenagerů. Zde je zjevná návaznost na předchozí výzkum. V kontextu obou textů je tento přístup produktivní. Zároveň bylo možné uvažovat o kulturních modelech spojených s dívčím násilím v jiné dynamice, kterou zvažuji v kontextu mnou viděných klíčových závěrů práce (viz níže). V rámci autorčiny interpretace je třeba vyzdvihnout její smysl pro kontext. Autorka si uvědomuje, že interpretace kulturních modelů násilí u dívek nelze vysvětlit bez zpřítomnění kulturních modelů pozice dívky ve vrstevnické skupině, popřípadě ženy. Tím se text stává košatější a zajímavější.

V rámci analýzy autorka tedy dospívá k následujícím závěrům. V asociacích romských dívek, ale i chlapců, se násilí odehrává se v kontextu klučičího násilí. Sdílejí obecná schémata romských teenagerů spojovaná s násilím (MUSÍŠ SE VŽDY ZASTAT, NESMÍŠ SI NECHAT NIC LÍBIT, MUSÍŠ BÝT FÉR, HLAVNĚ NEUTÉCT). Respektují zároveň, že to je hlavně klučičí věc, s níž oni jednou skončí. Fyzické násilí spojují s kluky a jejich těly a uvažují o nich jako o těch, kteří mají k bitce dispozici. Naopak pro dívky není násilí, resp. násilná performance cílem (přestože dívky také mluví o podívané, s. 31), ale prostředkem komunikace, strategií, která se nabízí nebo do níž jsou okolnostmi či emocemi uvedeny. Násilí se vynoří vždy, kdy je ohrožena pozice jich samotných, nebo jejich blízkých. Na rozdíl od chlapců, kteří sebe v násilí kultivují, jak autorka uvádí, násilí SE JIM SPÍŠE DĚJE. Dívky se od násilí tedy nedistancují, přijímají ho, ale zároveň kontrolu nad ním delegují chlapcům, a tím se již primárně skrze násilí ustanovuje závislost dívek na chlapcích.

Fyzické násilí pro dívky vystupuje v podstatě ve čtyřech okruzích schémat. Prvním okruhem jsou schémata okolo lokálních teenagerovských bitek jako takových. Zde v podstatě uvažování dívek a o dívkách určují schémata, které sdílí spolu s chlapci. Týká se 1. jejich

lokální vrstevnické skupiny versus jiné lokální vrstevnické skupiny; 2. Romové x skinheadi. Druhým okruhem jsou schémata spojená s vydobytím si jejich osobní pozice. Na rozdíl od chlapců vlastní iniciované násilí vnímají především v kontextu osobních vztahů (perou se, když chtějí obhájit svoje osobní zájmy). Důležitý aspekt je aspekt žárlivosti a drbů. Přičemž tento aspekt může přerůst zpět do lokálních zájmů skupiny a vyvolat u kluků pocit, že je třeba konflikt řešit, a tedy převzít kontrolu nad dívkami. Zde ovšem si dívky i chlapci uvědomují manipulativnost dívčího jednání. Tím dívky v podstatě ověřují loajalitu chlapců a princip MUSÍŠ SE VŽDYCKY ZASTAT, ale také jak autorka dále uvádí, vyvažují dominanci chlapců, že je nutí jednat na základě vlastních „manipulací“. Třetím okruhem schémat je nedotknutelnost dívek, které protiřečí čtvrtý okruh schémat: respektované násilí chlapců vůči dívkám, čímž graduje intervence chlapců nejen do oblasti vztahů, ale také míří přímo na dívčí tělo (chlapci nejen řeší problémy dívek – viz výše, ale dokonce samotné dívky korigují). Protiřečení schémat je v podstatě jejich definičním rámcem.

Autorka upozorňuje na strategie, které násilí ustanovují. Jednak v řeči asociují fyzické násilí, jednak hovoří o násilí verbálním, delegované právě dívkám. Do jisté míry povaha výzkumu nemůže odlišit, do jaké míry jsou i odkazy na fyzické násilí v řeči také a pouze součástí verbálních argumentů. (s. 29)

Schémat romských teenagerů spojených s násilím jednoznačně souvisí s feminitou. Romské dívky jsou z násilí proto nepřímě vylučovány, a zároveň jejich násilí je kontrolované, respektive je jim upírána kontrola nad ním. (viz výše). Dívky, které se chtějí vymanit této kontrole a naopak dostat násilí pod vlastní kontrolu, jsou na jednu stranu chápány jako chlapci, tedy jako autonomní a s ambicí získat vysoký sociální status, který je ale ustanovován na úkor femininních schémat, která představují spořádanou ženu. Jakoby pro romské dívky tady byly dvě alternativy, kým se skrze násilí stát. Buď spořádanou závislou ženou, která přenechává kontrolu nad násilím a tedy i nad svým životem jiným, nebo rebelkou, která si skrze individuálně zvolenou strategii násilí buduje sociální uznání, násilí kontroluje sama. V kontextu s romistickou literaturou (která popisuje romskou ženu jako bytost bez uznání ve veřejném prostoru) by to byla rozhodně možná cesta, jak uznání mimo svět rodiny (respekt) dosáhnout. Třetí model, který ve výzkumu autorka zachytila, je pak dívka, která se identifikuje s majoritními schématy a kontrolu násilí deleguje mimo sociální síť vrstevníků.

Předkládaná bakalářská práce je zdařilá. Vyniká skvělými daty, prací s literaturou. Propojuje nálezy jak s literaturou, která se vztahuje k násilí u žen, tak s literaturou zabývající se romskou kulturou. Práci hodnotím jako výbornou.

V Praze 20. 6. 2016

Dana Bittnerová